

Het verslag van Theunis de Vries, d.d. 16 febr. 1949.

Een kleine week nadat Johannes Hoekstra is geïnterviewd door een vertegenwoordiger van de Vereniging Friesland 1940-1945, was het de beurt aan Theunis de Vries (Tresoar 350 nr. 1308). Zijn relaas staat in iets andere bewoording ook in een ander, niet gedateerd document, genaamd 'Verslag van Hemelum[er] Oldephaert en Noordwolde' (T 350 nr. 1383). In beide verslagen van De Vries komen grotendeels dezelfde zaken aan de orde. De notulist van het verslag uit 1949 is duidelijker over de identiteit van de genoemde personen dan die van het ongedateerde verslag.

Hieronder volgt de letterlijke weergave. Waar mogelijk is de juiste schrijfwijze van namen gehanteerd. Voor de duidelijkheid is waar nodig de interpunctie aangepast. Gewone haakjes () zijn overgenomen uit de originele tekst. Annotaties zijn door mij tussen rechte haken [] geplaatst of in een voetnoot.

Jan de Vries, Koudum dec. 2019, gewijzigd 2 febr. 2022, 1 febr. 2025.

Interview: Theunis de Vries, timmerman-aannemer te Koudum, op 16 februari 1949.

Vlak na de eerste uitgaven van Vrij Nederland had Simon Aukema, van Warns, contact met de heren van Vrij Nederland, vermoedelijk via [Roel] Walda of Santema te Sneek. Aukema vroeg De Vries Vrij Nederland te verspreiden, wat deze aannam.

De eerste onderduiker was afkomstig van dominee Touwen. Deze werd bij Harm de Boer te Warns ondergebracht. Dit gewone werk [het onderbrengen en verzorgen van onderduikers] werd langzamerhand omvangrijker. Toen kreeg De Vries contact met Wiebe Munniksma, zwager van 'Wietse' [schuilnaam van Haitze Wiersma] in Sneek. Wiebe had onderduikers die hij van Haitze kreeg.¹ In samenwerking met Otte Veninga werd geprobeerd de zaak bij D.K. [het distributiekantoor] in te leveren. Toen dit eenmaal gebeurd was mocht dit niet meer van Veninga's vrouw.

Toen de scheuring in Vrij Nederland kwam [door afsplitsing van de Trouw-groep] heeft De Vries nog een bespreking gehad met Nico van Trouw (Hans Hansma van Hoozeveld) en Wim Speelman [een van de initiatiefnemers van Vrij Nederland], die later is gefusilleerd (Wim Speelman werd gepakt bij Bakker, de drukker in Amsterdam). De Vries kreeg toen Trouw van Simon Aukema over [want] Simons Aukema's moeder kon er niet recht tegen. Dus overgegaan van Vrij Nederland op Trouw. Vrij Nederland raakte er toen in Koudum en omgeving uit.

De bonnen werden door Nico van Trouw verzilverd, uit bonkaarten van de kraken van Johannes Post uit Hoozeveld. Er waren toen 50 jongens die hiervoor in aanmerking kwamen. Al redelijk gauw speelde men het klaar om de bonkaarten van het distributiekantoor te Workum te betrekken. Toen was er nog geen organisatie. De Vries was toen het rayonhoofd voor Trouw voor Workum, Hindeloopen, Staveren en enkele plaatsen in Gaasterland, Hemelum Oldephaert en Noordwolde en

¹ Deze onderduikers kwamen mogelijk uit het Westland. Zie de bijdrage van Theunis de Vries in: *'Verzetsmensen aan het woord': Wiebe kreeg zijn klanten van Koos, de leider van de K.P., dien Boskoper*. Haitze Wiersma (1911-1982) heeft als politieman in Boskoop gewerkt, er daar veel onderduikers en Joden geholpen. In 1944 kwam hij terug naar Friesland.

Woudsend. Voor Balk was het manufacturier Steegenga, die daar ook de man was voor het overige verzet.

Via de contacten met Trouw-mensen k[...].pen had De Vries ook relaties met Wim Glashouwer in Hindeloopen, die contact had in Amsterdam voor het helpen van Joden. Voor de L.O. [Landelijke Organisatie voor hulp aan Onderduikers] er was had Wim Glashouwer al een 30-tal Joden te verzorgen. De Vries zorgde via Trouw voor de bonkaarten van deze Joden. Naast Wim Glashouwer werkten in Hindeloopen nog Koen van Meekeren en Jan Zweed, thans te Haren. Glashouwer staat ook nu nog altijd in contact met de Joden; de betrekkingen zijn over en weer heel prettig.

Toen de L.O. in opkomst was, kwam Sibbele Muizelaar er bij, uit Warns. Muizelaar stelde De Vries voor contact te zoeken met L.O., maar De Vries was huiverig voor organisatie. Voorlopig ging dit dus niet door. Daarna vond een onderhoud plaats met Boonstra en Wiersma uit Joure. De Vries werkte toen nog geheel onafhankelijk met Munniksmas. In Koudum kwamen hier nog bij Johannes van der Wal, dominee Van Dijk en Anne Osinga, die wel eens onderduikers plaatsten.

Daarna verscheen Karel (Boomsma) ten tonele.² Het doel was te komen tot een bundeling van het verzet, in gezamenlijk contact. De Vries had toen ook al voeling met Lolke Dokkum, 1^e ambtenaar ter secretarie. Via Lolke Dokkum kwamen veel gegevens door die voor Nico van belang waren voor 't werk op de secretarieën. Deze wenken gaf Nico weer door. Dit waren dus N.C. [...] gegevens. De zaak is hier uiteindelijk gebundeld vanuit de L.O.-centrale Sneek weg. Het contactadres was bij De Vries. Verder in Hindeloopen ~~de bovengenoemde~~ bij een boer, in Staveren meester De Boer en Auke de Groot, in Warns Sibbele Muizelaar en Kees Smits, in Hemelum [Sijbren] Sijtsma en Jan Wind voor Oudega en Piebe Boschma Hemelum.

Toen had De Vries Trouw, L.O. en 't politieke verzet van A.R. [de Anti Revolutionaire Partij]. De Joden van Wim Glashouwer is altijd een afzonderlijk geheel gebleven. Trouw contacten waren zoveel mogelijk over gereformeerd en Nederlands Hervormd verdeeld. De gereformeerden meer voor het politieke contact. In verband met A.R. werd geregeld vergaderd in Sneek met mr. J. Algera, Knol en Praamsma.³ Zodra mr. Algera uit 't kamp kwam, kreeg hij direct contact met dr. Colijn. De Vries gaf de contacten weer door. Steegenga uit Balk kwam voor Gaasterland.

Op paaszondag 1944 's middags net na eten kwam hier een Amerikaanse jager neer. Men zag de piloot er uit springen. Bericht gestuurd dat hij zich eerst tot de avond in een bepaald hoekje moest schuilhouden. 's Avonds hebben De Vries en Lolke Dokkum hem uit zijn schuilplaats gehaald. Ondergebracht bij zuster [Trijntje] Scheringa. Met deze piloot is nogal wat werk geweest, daar Trouw hem niet kon weggrijpen en L.O. zat ook dicht. En de man jankte maar dat hij terug moest voor de invasie. Hij is toen uiteindelijk via de Noordoostpolder naar Meppel gegaan.

In dien tijd [voorjaar 1944] kwam Gerben Ijpma ('Klaas') hier als contact voor L.O. Toen het NSF [verzetsorganisatie Nationaal Steunfonds] ook geregeld. Verschillende vooraanstaande mensen in het dorp werden aangezocht die zich beschikbaar stelden. De directeur van de boterfabriek werkte ook mee. Van deze kreeg men per maand zoveel boter en kaas. Dit werd opgezonden naar Sneek of Leeuwarden. Sijtsma [machinist van de zuivelfabriek te Hemelum] deed hetzelfde in Hemelum. In Warns kon dit niet. Directeur was N.S.B.-er. Er waren hier enkele N.S.B.-ers, maar niet van kwaadaardige slag.

² Karel was de schuilnaam van Jacobus Johannes (Koos) Boomsma (1910-1944). Zie over hem: gaasterlandinwo2.nl/jacobus-j-boomsma

³ Jacob Algera (1902-1966), en mogelijk Jan Marten Praamsma (1896-1959).

~~Mids-juli~~ 3 augustus [1944] had de 2^e overval op het distributiekantoor Workum plaats. De Vries had voor elkaar gemaakt dat bij zuster Scheringa de zaak [buit] kon opgeborgen worden. - Bij de zuster zat ook een Jodinetje [Cis van Rhijn], die buitenlands correspondentente was bij de KLM en haar talen goed sprak. Dit was prettig omdat zij als tolk kon fungeren tussen illegaliteit en piloot [die in april 1944 bij Scheringa in huis kwam] -. Dit was net in De Vries' vakantie-~~maand~~ week (1^e week augustus).

De Vries en Wiebe Munniksma hadden beide een pasje [voor] als men de zaak wilde ophalen bij zuster Scheringa. Munniksma zou het doen als De Vries niet thuis was. Vrijdags kwam er bericht dat de zaak fout was, dat men een koerierster gepakt had met de pasjes [uit Koudum]. Maandags kwam de S.D. [Sicherheidsdienst] en toen werden zuster Scheringa en Klaas [Gerben Ijma] meegenomen. 'Klaas' liep er op een onbegrijpelijke wijze in. Klaas had zelf De Vries gewaarschuwd. Hij heeft in de veronderstelling verkeerd dat het de goede ploeg was, men liet namelijk de pasjes zien. Zuster Scheringa en Klaas [zijn] meegenomen.

Men liet in Koudum De Vries nog rustig uit Woudsend, waar hij was, komen, maar [hij] werd gelukkig nog op 't laatste moment gewaarschuwd. De Vries is toen met de gehele familie ondergedoken.

Woensdags kwam hier de SD (uit Hoogeveen) [Groningen] met overval wagens en [ze] zijn eerst in Woudsend geweest om De Vries te zoeken, maar vonden hem niet. Zij kwamen met de auto waarin ook Klaas zat. Tjalke van der Wal en Klaas zijn toen beide doodgeschoten. Gerard [schuilnaam van Gerben] Oppewal die mede de overval [te Workum] had gedaan was bij Tjalke van der Wal ondergedoken geweest.

De Vries heeft toen 4 weken bij slager Jan Wittermans in Woudsend op zolder gezeten. Daarna in Berlikum bij J.B. Rensema. Daar werd hij eens gepakt als onderduiker met Jan van Manen. Hij had een vals persoonsbewijs en werd dus niet herkend. Alleen toen zij naar zijn stamboom gingen vragen kwam De Vries vast te zitten. Na een week nor naar Oudebildtzijl. In Oudebildtzijl werd de vrouw bang. Er kwam nog een inval bij Grijpstra. Toen heeft De Vries rondgekruid tot aan de bevrijding toe. Met de bevrijding zat De Vries weer in Woudsend.

Na de bevrijding moest De Vries naar Balk voor vervoersbewijs, dat hij langs de weg mocht. Simon de Jong de dic. [districtscommandant NBS sectie IV], gaf het niet! 't Scheelde niets of De Vries had hem een trap onder zijn dikke ... gegeven! De Vries kwam dus al in Koudum met de pé in.

Toen De Vries weg was [was ondergedoken in aug. 1944] heeft Anne Osinga de zaak verder voortgezet in Koudum (fa. R.P. de Boer – A. Osinga). Harm Visser, nu gemeente-ontvanger in Gaasterland heeft samen met Lolke Dokkum heel veel goed werk gedaan.

DIVERSEN [Het onderstaande is mogelijk ook door Theunis de Vries aangedragen.]

Jelle van der Schaaf en Fokke van der Meer van Menaldum gingen speciaal naar Assen om gevangenen te bevrijden. Met een schaar knipten zij de tralies van buiten af door. Een keer werd er een loop van een geweer door de tralies geschoven. Zij lieten zich plat vallen en probeerden het even verder maar weer.

Jelle van der Schaaf had contact met de bewaking in de gevangenis en at er somtijds. Hij kwam thuis bij de vrouw en zei dan: "no kinst nooit riede hwer ik hjoed iten haw."

In 't Bilt hebben nog gewerkt: o.a. Jelle van der Schaaf, Van Manen, Pier Kooistra, Lammert Grijpstra, Hendrik Andries Sipma.

In Sneek heeft ook geheel individueel gewerkt Tjeerd van der Zee van bouwmaterialen[handel] Erven Feenstra. De KP kwam daar geregeld.